readiness for work". It can be defined as permanent (as a result of labor education) or temporary (as a result of psychological training or psychological mobilization during this period) mental condition, which is caused due to the need for work.

The question of the readiness of a specialist for professional activity is studied within such sciences as: psychology, pedagogy, philosophy. The author's determination of readiness is formulated during the conduction of the research. The author proposes to understand the readiness as a complex integrative formation, characterizing a particular mental state. It is a necessary and essential component of a successful professional life of the individual. It helps a person to adapt more quickly, to fulfill his professional duties more successfully; it promotes professional development of a specialist. Readiness includes not only professional characteristics and skills, but either personal trait.

The conclusion is made that since readiness is a dynamic value, it means that its course is determined by age, by learning experience, individual abilities of the person and so on. The author summarizes the importance of the development of psychological readiness for work during the formation of the personality of a modern specialist. It is emphasized that professional readiness cannot be the same as a subjective professional readiness.

According to the modern scientific researches the author distinguishes particular levels of professional readiness, such as: high (autonomy in setting and solving new tasks, adequacy of assessment and self-assessment of professionally important qualities, ability to effectively solve problems during time deficit, etc.); average (average level of expression of the mentioned qualities); and low (inability to set and solve complex problems independently, inadequate assessment and self-assessment of professionally important features, etc.).

Keywords: readiness, personality, professional activity, personal characteristics, success, competence.

Лилия Сироха, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ГОТОВНОСТЬ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ УСПЕШНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Исследован исторический аспект и сущность термина готовности к труду как сложного интегративного образования, характеризующего особое психическое состояние, необходимую и крайне важную составляющую успешной профессиональной жизни личности, которая помогает человеку быстрее адаптироваться, успешно выполнять свои профессиональные обязанности, способствует профессиональному становлению специалиста. Обобщается значение развития психологической готовности к труду при формировании личности современного специалиста.

Ключевые слова: готовность, личность, профессиональная деятельность, личностные характеристики, успешность, компетентность.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Series "Psychology". № 1(10), pp. 91-95 (2019)

УДК 1:324.87

DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1\(10\).23](https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1(10).23)

ISSN 1728-3817

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Publishing Center "Kyiv University", 2019

Лідія Смола, д-р політ. наук, проф.

НУ "Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського", Київ, Україна

МЕМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Присвячено проблемі аналізу мему як інструмента інформаційної війни. Проаналізовано історію виникнення та генезу дослідження мему як феномена інформаційної взаємодії та соціальної технології. Розглянуто різні типи, види мемів та їхні характеристики. Зазначено різноманітність поширення цього феномена: глобальні інтернет-меми, зрозумілі широкому колу людей, і локальні меми, що потребують специфічної обізнаності (геймерські, хакерські, наукові, фатові). Наголошено на використанні мемів у сучасних збройних конфліктах. Проаналізовано меметичну зброю як технологію використання мемів для розповсюдження вигідної інформації в інформаційному просторі об'єкта інформаційного протистояння. Особливу увагу приділено аналізу сприйняття мемів учасниками АТО та волонтерами. Актуальність проблеми визначена необхідністю аналізу впливу ідей, відображених в інтернет-мемах на масову свідомість під час російсько-української війни.

Ключові слова: мем, ідея, образ, феномен, реплікатор, інтерактор, медійний вірус, вірус розуму, комунікація, суспільна свідомість, меметична війна.

Постановка проблеми. Поширення інформаційних технологій стало складним явищем, яке можна трактувати як суспільний процес людської взаємодії та інновацій. Однак інформаційне перенасичення і необхідність додання зусиль для розуміння складних процесів посилюють потребу у спрощеному світосприйнятті. Меми стали інструментом демонстрації соціальних протиріч та елементом інформаційної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій та публіцистичній літературі немає однозначного трактування цього поняття, хоча більшість дослідників погоджуються з тим, що мем є феноменом інформаційної взаємодії. **Мета статті** – проаналізувати мем як феномен інформаційної взаємодії та соціальної технології, а також показати використання його потенціалу в інформаційній війні.

Виклад основного матеріалу. Мем можна трактувати як образ, ідею, символ, дію, будь-яку культурну інформацію, яку скопіювала одна людина від іншої; колективне несвідоме в момент набуття словесної та візуальної форми; спеціально створене інформаційне повідомлення, яке поширюється в інформаційному просторі та призначене для формування необхідної картини світу людини та прийняття відповідних рішень. Мем впливає на сприйняття дійсності та спонукає до дій. Коли мем перетворюється на загальнозрозумілий символ, він не тільки впливає на реальність, а трансформує її. Існує кілька способів поширення мемів:

горизонтальний (передача мемів між людьми, не пов'язаними сімейними узами), вертикальний (від батьків до дитини в рамках виховання, сім'ї) і мережевий (поширення мемів здійснюється через однорідні інтернет-спільноти). Об'єднані меми називають мемплексом (memplex), тобто "комплекс мемів" (Blackmore, 1999; Dennett, 2002). Теорія мемів у цьому аспекті тісно пов'язана з теорією колективного несвідомого К.-Г. Юнга, який заперечував ідеї, згідно з якими особистість повністю детермінована її досвідом, навчанням і впливом навколишнього середовища. Уважається, що Р. Докінз (Dawkins, 1990) був першим, хто ввів поняття "мем". У книзі "Егоїстичний ген" (The Selfish Gene, 1990) автор зазначав, що так само як біологічні структури складаються з окремих одиниць – генів, так вся культурна інформація також містить окремі одиниці – меми [8, с. 10]. Однак ще В. Бехтерев (Бехтерев, 1903) у роботі "Навіювання та його роль у суспільному житті" (1903) сформулював концепцію "ментальних мікробів", які "подібно справжнім фізичним мікробам, діють по всіх усядах і передаються через слова і жести оточуючих осіб, через книги, газети та ін., іншими словами, де б ми не знаходилися, в навколишньому нас суспільстві ми вже піддаємося дії психічних мікробів" [1, с. 40]. Слово "мем" було зафіксовано в Оксфордському словнику (1988), де його витлумачено як одну із форм передачі інформації [21]. Для дослідження принципу дії мемів сформувалася теорія мемів, яка виявляла причини їх

виникнення, механізми поширення й детермінанти активізації та сприйняття, реплікацію та еволюцію цього феномена. Окрім Р. Докінза, проблематикою дослідження мемів займалися такі дослідники, як Д. Хофстадер (Hofstadter, 1985), Д. Деннет, (Dennett, 1991), Д. Рашкофф (Rushkoff, 1994), Р. Броуді (Brodie, 1996), А. Лінч (Lynch, 1996), Дж. Вілкінс (Wilkins, 1998), С. Блекмор (Blackmore S., 2000, 2008), М. Ліссак (Lissack, 2004), Б. Едмондс (Edmonds, 2005), Т. Тайлер (Tyler, 2011), Л. Шіфман (Shifman, 2014).

Наступним кроком у дослідженні та розумінні впливу мемів на спільноти людей стала книга Р. Броуді (Brodie, 1996) "Психічні віруси" ("Virus of the mind"), де автор ставить питання про те, чи виникнення нового феномена та науки матиме великий вплив на наше життя, як це відбулося, коли були зроблені відкриття в атомній фізиці під час холодної війни. На початку 2000-х років зросла кількість критичних публікацій щодо концепцій виникнення та поширення мемів, зокрема роботи К. Кулла (Kull, 2000) [20], Л. Бенітез-Брібіска (Benitez Brubiesca, 2001) [2] та значно зменшилася зацікавленість у дослідженні цього явища. Однак на початку 2010-х років меми знову набули популярності. Така популярність пояснюється появою соціальних мереж та розповсюдженням інтернет-мемів. Можна стверджувати, що виникла проблема, яка полягає у протиріччях між наявними теоретичними дослідженнями мема як феномена інформаційної взаємодії та аналізу аудиторії, яка створює цей інструмент комунікативної взаємодії.

Дослідження С. Блекмор (Blackmore, 2000) продовжили розширювати дослідницьке поле цієї проблематики та надали їй більшого наукового підґрунтя. У книзі "Мем-машина" (The Meme Machine) вона намагалася поєднати меметику із прагненням людини зрозуміти себе за допомогою різних образів. Автор зробила прогноз про те, що на зміну мемам придуть реплікатори, які будуть зберігатися не у людській свідомості, а в комп'ютерах, які завантажуватимуться без контролю людей [4; 5; 6].

Концепція дослідження спрямована на з'ясування питання про те, яка якісна унікальність містить у феномені мема. Для вирішення конкретних дослідницьких завдань використовувалися різні засоби дослідження. Тому було використано метод тематичної класифікації та узагальнення з метою конкретизації поглядів різних авторів стосовно цього феномена.

Більшість фахівців (Rushkoff, 1994; Blackmore, 2000; Shifman, 2014) вважають, що основною функцією мемів є розважальна, проте варто зазначити безліч прикладів, коли меми порушують соціально-політичні, культурні, філософські, психологічні, етичні проблеми суспільства. Мем як інформаційний вірус, за твердженням дослідника Д. Рашкоффа (Rushkoff, 1994), є інструментом комунікації індивідуального з колективним, загальнозрозумілим символом, який не тільки впливає на реальність, але й формує її. Д. Рашкофф наголошує, що основними причинами виникнення медіавірусів є: особливості сприйняття та реакцій людської психіки; становлення глобального інформаційного середовища та мережевої комунікації; поступальні трансформації інформаційної сфери та медіапростору; поява інтернет-спільнот як віртуальних соціумів; інформаційне перенасичення і необхідність докладання зусиль для розуміння складних процесів; комерціалізація всіх сфер суспільного життя [3]. Окремо слід виділити дослідження Л. Шіфман (Shifman, 2012) "Меми в цифровій культурі (Memes in Digital Culture) [17]. Вона пропонує нове визначення інтернет-мемів: одиниці цифрового контенту із загальними характеристиками, створені з усвідомленням один одного, які поширюються, імітуються і трансформуються через інтернет багатьма користувачами. Л. Шіфман стверджує, що меми можна аналізувати трьома спосо-

бами: змістом, формою і позицією; та інтерпретуються через економічні, соціальні та культурні/естетичні об'єкти. Зміст, форма і позиція охоплюють творчі елементи мему, включаючи ставлення до предмета і підтекст, притаманних створенню.

Більшість дослідників (Dennett, 1991, Rushkoff, 1994, Brodie, 1996, Blackmore, 2000, Tyler, 2011) виділяють такі характеристики мемів: актуальність, вірусність, емоційність, мінімалізм форм, репліційність, серійність, мімікрія, полімодальність, гумористична спрямованість, медійність та креативність [3; 4; 5; 7; 15; 16; 17]. Необхідно виокремлювати різноманітність поширення цього феномена. Доцільно розглядати це явище за домінантною тематикою: політичні, суспільні, спортивні, медичні, педагогічні, психологічні, меми про особисте життя тощо. Інтернет і соціальні мережі надали медіавірусу широкі можливості та комунікаційні канали для поширення вірусних мемів на величезні аудиторії. І не тільки на безпосередньо аудиторію впливу, але й на інші спільноти. Як це було у випадку поширення мему "Путін – х...ло... Ла-ла-ла", який вийшов на сторінки британської газети "Гардіан".

Інформаційна війна в сукупності з особливостями сучасного інформаційного суспільства зумовила використання нових технологій впливу на масову свідомість, зокрема, меметичної зброї (*memetic warfare*), яку потрібно трактувати як технологію використання мемів задля поширення вигідних інформаційних приводів в інформаційному просторі об'єкта інформаційного протистояння [17]. Уважається, що питання застосування мемів як елементів організованого конфлікту вперше розглянув М. Проссер (Prosser, 2006) у своєму дослідженні "Меметика – зростаюча індустрія воєнних операцій США" (Memetics – A Growth Industry in US Military Operations), опублікованому в 2006 р. [22], де автор прогнозує, що майбутні війни вимагатимуть умінь у нелінійному веденні бою. Автор говорить про взаємозв'язок на перехресті соціології, антропології, пізнавальної науки і теорії поведінки, що допомагає навмисне переконати великі аудиторії за допомогою тонкого або відкритого контакту – через мем. Меметична війна може бути використана на рівні великого нарративу, на полі бою чи за особливих обставин. Тому когнітивісти, антропологі, біхевіористи та дослідники у сфері теорії ігор мають залучатися задля створення нових мемів. Оскільки меми вже можна трактувати як ключовий інструмент для перемоги в ідеологічній боротьбі, автор наголошує, що основними об'єктами впливу мемів є цивільне населення, а не військові. Автор аналізує можливості формування образу ворога через використання мемів. Автор наголошував на важливості створення "Центру меметичної війни" (Meme Warfare Center) та розробки меметичної зброї. Фахівці НАТО ставлять питання про активне використання мемів у інформаційному протистоянні із мусульманськими екстремістами чи російськими "тролями" [14].

Меметичну зброю (*memetic warfare*) можна трактувати як технологію використання мемів задля поширення вигідних інформаційних приводів у інформаційному просторі об'єкта інформаційного протистояння. І в цьому контексті слід зазначити незначну кількість досліджень у галузі аналізу новітніх технологій інформаційної війни, зокрема застосування мемів та меметичної зброї.

Особливістю російсько-української війни стало ефективне використання меметичної зброї. Цікавими у контексті російсько-українського інформаційного протистояння та постаті президента РФ В. Путіна є напрацювання польської дослідниці М. Камінської. Автор слушно зазначає, що ще задовго до виникнення поняття "мем" уже застосовувалися інструменти впливу в смисловій площині [19, с. 57–73]. Однією з небагатьох публікацій у площині використання мемів як інструментів гібридної війни слід назвати статтю

Дж. Гізі "Прийшов час поговорити про меметичні війни" [13]. Однак, як слушно зауважує український дослідник Д. Золотухін, автор звужує їх вплив лише соціальними мережами та онлайн-простором [26].

Російсько-українська війна загострила та розширила коло питань, що пов'язані зі специфікою ведення інформаційно-психологічних воєн та комплексу дій, спрямованих на досягнення військово-політичних цілей без широкого застосування військового чинника. У формування пропагандистського дискурсу російські фахівці інформаційної війни почали активно застосовувати меметичні технології через соціальні медіа. "Тролі" та "боти" трансливали потрібні меседжі й "коментарі". Семантичне поле було заповнене тезами "зрада", "нас зливають", "все пропало" тощо. Метою було підвищення рівня конфліктності та панічних настроїв серед населення. Окремим напрямом виступали слова-фантоми, що заповнили семантичне поле: "майдануті", "укропи", "правосекі" тощо. Російські пропагандисти зруйнували "картину світу" не тільки власного народу, де українці перестали бути "братями", але й внесли зміни в масову свідомість українців, які, здебільшого, стали ідентифікувати росіян як "ворогів". Так, до прикладу, у медіа було виявлено близько 3 тис. статей, де використовувався інтернет-мем "вежливые люди" – кліше російської пропаганди для позначення окупаційних військ, які висадилися у Криму без розпізнавальних знаків [26].

Мемі: *укропи, колоради, кримнаш, увічливі люди, ватники, майдануті, бандерлоги, свідоміти, кіборги* стали елементами інформаційно-психологічної війни та вплинули на формування світоглядних позицій сторін, які протидіють. На думку дослідників, основну частину мемів у російсько-українському протистоянні можна розподілити на три категорії: російські з походження та спрямовані на прихильників Росії; українські з походження і спрямовані на прихильників України; нейтральні чи без чіткого "посилання на сторону" [28]. Російська мова стала, до певної міри, мовою війни, яка застосовує дихотомію: "укропи" – "ополченці", "націоналісти" – "мирне населення" [27].

Емпіричне дослідження. Метою дослідження було визначення основних мемів, що пов'язані з російсько-українською війною, фігурують у свідомості респондентів та активно передаються. У рамках польсько-українського проекту "Кризова інтервенція – підтримка громадських організацій в Україні, які працюють із воїнами АТО та їх сім'ями" було проведено 20 гучких інтерв'ю. Контент-аналіз змісту відповідей дозволив сформулювати основні словосполучення – мемі. Опісля було проведено анкетування з військовослужбовцями і членами їх сімей та волонтерами. Вибіркова сукупність дослідження – представницька за віком, статтю та типом поселення. Серед 100 респондентів 18–50 років 60 % – жінки, 40 % – чоловіки; 15 % мешкають у столиці, 65 % – у містах, по 10 % – у смт та селах. 25 % опитуваних навчаються, 75 % – працюють.

Найвідомішими серед респондентів виявилися такі (за рейтингом) мемі, які знають більше за 75 % опитуваних: "Дитячі малюнки-обереги", "Зелені чоловічки", "Бандерівці", "Почалася війна. Наша армія – гола, боса", "Кіборги", "Ватник", "КримНаш", "Сепари", "Волонтери-патріоти". Найменш відомими визначено мемі, про які знають менш ніж 30 % опитуваних: "Я повернувся з війни, але війна не ввійшла з мене", "Я тебе туди не посилав", "Візитка Яроша". Анкетування (розподіл масиву даних) дозволило згрупувати мемі за видами (рис. 1): термінологічні – ті, що пояснюють ті чи інші явища, дії, процеси, які відбуваються в інформаційному просторі (33 %); мотивуючі – ті, що мають проукраїнське спрямування (48 %); мотивуючі – ті, що мають проросійське спрямування (19 %).

Розподіл відповідей на запитання "Пригадайте, де ви чули/бачили знайомі вам мемі" (рис. 2): 93 % респондентів знайомі з мемі в соціальних мережах (здебільшого, це молодь); 33 % – у телевізійних новинах (це люди більш старшого віку); 27 % – в інтернет-виданнях; 20 % – від друзів, знайомих. І цей спосіб пізнання мемів є універсальний для всіх вікових груп як чоловіків, так і жінок.

Рис. 1. Сміслові наповнення мемів

Рис. 2. Розподіл відповідей щодо джерела їхнього походження (%)

Рис. 3. Розподіл відповідей щодо використання мемів у повсякденному житті

Висновки. Мем слід розглядати як своєрідний вірусний елемент, причиною виникнення якого є особливості сприйняття інформації, поява інтернет-спільнот як віртуальних соціумів, розвиток мережових структур та комерціалізація всіх сфер суспільного життя. Ця особливість сприйняття інформації стала підґрунтям для використання й поширення мемів і меметичної зброї. Перспективним напрямом дослідження може стати аналіз сприйняття та функціонування політичних інтернет-мемів у соціальних медіа. Також перспективними є програми емпіричних досліджень впливу інтернет-мемів на структурні компоненти психіки користувачів інтернету. Війна на сході України підтвердила тезу про зміну парадигми сучасної війни, продемонструвала доконечність ґрунтовного дослідження цього феномена та необхідність розроблення цілком нових підходів до реалізації політичних і воєнних цілей.

Список використаних джерел

- Бехтерев В. Внушение и его роль в общественной жизни / В. Бехтерев. – СПб., 2001.
- Benitez-Bribiesca L. Memetics: A dangerous idea / L. Benitez-Bribiesca // Interciecia. – 2001.
- Brodie R. Virus of the mind. The new science of the meme. – London, 2009
- Blackmore S. The Meme Machine / S. Blackmore. – Oxford and New York : Oxford University Press, 1999.
- Blackmore S. Evolution of Memes: The human brain as a selective imitation device / S. Blackmore. – New York : Oxford University Press, 2001.
- Blackmore S. The trouble with the trouble with memetics / S. Blackmore. – Skeptical Inquirer, Vol. 32, No. 2, March/April 2008. – pp. 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.susanblackmore.uk/journalism/the-trouble-with-the-trouble-with-memetics/>
- Blackmore S. The Third Replicator / S. Blackmore [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2010/08/22/the-third-replicator/>
- Dennett, D. C. 2001. The Evolution of Culture. http://www.edge.org/3rd_culture/dennett/dennett_p1.html.
- Dawkins R. The Selfish Gene / Richard Dawkins. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 384 p.
- Internet Memes: Definitions, Examples, And Other Tomfoolery // Cracked [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cracked.com/funny-4317-internet-memes-definitionsexamples-other-tomfoolery/>
- Fisman J. The 100 Greatest Internet Memes of All Time / J. Fisman [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.complex.com/popculture/2012/06/the-100-greatest-internet-memes-of-all-time/>
- Gil P. What is a "Meme"? What Are Examples of Modern Internet Memes? / P. Gil. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://netforbeginners.about.com/od/weirdwebculture/f/What-Is-an-Internet-Meme.htm>.
- Gintis H. Gene – culture coevolution and the nature of human sociality / H. Gintis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umass.edu/preferen/gintis/GeneCulture.pdf>.
- Giessea J. It's time embrace to Memetic warfare / J. Giessea // Defense Strategic Communications. – 2015. – Vol. 1, N. 1.
- Gramer R. Can NATO Weaponize Memes? ForeignPolicy, 2017, 13 April. – Access code: <https://foreignpolicy.com/2017/04/13/nato-cyber-information-warfare-battle-of-ideas-memes-internet-culture/>
- Hardman I. The menace of memes: how pictures can paint a thousand lies / I. Hardman // The Spectator. – 2014 [Електронний ресурс]. – Access mode: <http://blogs.spectator.co.uk/author/isabel-hardman/>
- Hofstadter D. R. Metamagical thems / D. R. Hofstadter // Scientific American. – Vol. 248, No. 1 (January 1983) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/24968799>.
- Shifman L. Memes in Digital Culture / L. Shifman. – Boston: The MIT Press, 2013.
- Lynch A. Thought Contagion: How Belief Spreads through Society / A. Lynch. – N.Y.: Basic Books, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/2/2/review4.html>.
- Kamińska M. Uwaga, zarażliwememy! Perypetie znaku w internecie. Niecne memy. Dwanaście wykładów o kulturze inernetu / Magdalena Kamińska ; pod. red. K. Sikorskiej. – Pozna : Galeria Miejska Arsenał, 2011.
- Kull K. Copy versus translate, meme versus sign: development of biological textuality / K. Kull // European Journal for Semiotic Studies. – 2000. – 12(1). – pp. 101–120.
- Oxford dictionaries online. (2012) [ЕлектроннийРесурс]. – Режим доступу: <http://https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/meme?q=meme>.
- Prosser B. Memetics – a growth industry in US military operations / B. Prosser [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a507172.pdf>.
- Rushkoff D. Media Virus! Hidden Agendas in Popular Culture / Douglas Rushkoff. – New York : Ballantine Books, 1996. – 368 p.
- Tyler T. Memetics. Memes and the Science of Cultural Evolution / T. Tyler. – 2011.
- Wilkins, J. S. What's in a Meme? Reflections from the perspective of the history and philosophy of evolutionary biology / J. S. Wilkins // Journal of Memetics. – 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jom-emit.cfpm.org>.
- Zolotukhin D. What is memetic warfare and how does it threaten democratic values / D. Zolotukhin // The crisis in Ukraine and information operations of the Russian Federation / Ed. by V. Ssazonov A. O. – Tartu, 2016.
- Формирование языка войны в России: как и когда это началось [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://informburo.dn.ua/cgibin/iburo/start.cgi/www.haaretz.co.il/opinions/www.kp.ru/online/%20http://thesame.tv/framevideo/start.cgi?info58=23046&page=3>.
- Попфалуші Д. Роль і класифікація мемів у рамках російсько-української війни / Д. Попфалуші [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/ro/i-klasifikatsiya-memiv-u-ramkah-rosiysko-ukrayinskoyi-viyni/>.

References

- Bekhterev V. Vnusheniye y eho rol v obshchestvennoy zhizny / V. Bekhterev. – SPb., 2001.
- Benitez-Bribiesca L. Memetics: A dangerous idea / L. Benitez-Bribiesca // Interciecia, 2001.
- Brodie R. Virus of the mind. The new science of the meme. – London, 2009
- Blackmore S. The Meme Machine / S. Blackmore. – Oxford and New York : Oxford University Press, 1999.
- Blackmore S. Evolution of Memes: The human brain as a selective imitation device / S. Blackmore. – New York : Oxford University Press, 2001.
- Blackmore S. The trouble with the trouble with memetics / S. Blackmore. – Skeptical Inquirer, Vol. 32, No. 2, March / April 2008. – 65 p. – Access code: <https://www.susanblackmore.uk/journalism/the-trouble-with-the-trouble-with-memetics/>
- Blackmore S. The Third Replicator / S. Blackmore. – Access code: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2010/08/22/the-third-replicator/>
- Dennett, D. C. 2001. The Evolution of Culture. http://www.edge.org/3rd_culture/dennett/dennett_p1.html
- Dawkins R. The Selfish Gene / Richard Dawkins. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 384 p.
- Internet Memes: Definitions, Examples, And Other Tomfoolery // Cracked. – Access code: <http://www.cracked.com/funny-4317-internet-memes-definitionsexamples-other-tomfoolery/>
- Fisman J. The 100 Greatest Internet Memes of All Time / J. Fisman. – Access code: <http://www.complex.com/popculture/2012/06/the-100-greatest-internet-memes-of-all-time/>
- Gil, P. What is a "Meme"? What Are Examples of Modern Internet Memes? / P. Gil. – 2013. – Access code: <http://netforbeginners.about.com/od/weirdwebculture/f/What-Is-an-Internet-Meme.htm>.
- Gintis H. Gene – culture coevolution and the nature of human sociality / H. Gintis. – Access code: <http://www.umass.edu/preferen/gintis/GeneCulture.pdf>.
- Giessea J. It's time embrace to Memetic warfare / J. Giessea // Defense Strategic Communications. – 2015. – Vol. 1, N. 1.
- Gramer R. Can NATO Weaponize Memes? ForeignPolicy, 2017, 13 April. – Access code: <https://foreignpolicy.com/2017/04/13/nato-cyber-information-warfare-battle-of-ideas-memes-internet-culture/>
- Hardman I. The menace of memes: how pictures can paint a thousand lies / I. Hardman // The Spectator. – 2014.. – Access code: <http://blogs.spectator.co.uk/author/isabel-hardman/>
- Hofstadter D. R. Metamagical thems / D. R. Hofstadter // Scientific American. – Vol. 248, No. 1 (January 1983). – Access code: <https://www.jstor.org/stable/24968799>.
- Shifman L. Memes in Digital Culture / L. Shifman. – Boston: The MIT Press, 2013.
- Lynch A. Thought Contagion: How Belief Spreads through Society / A. Lynch. – N.Y.: Basic Books, 1996. – Access code: <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/2/2/review4.html>.
- Kamińska M. Uwaga, zarażliwememy! Perypetie znaku w internecie. Niecne memy. Dwanaście wykładów o kulturze inernetu / Magdalena Kamińska ; pod. red. K. Sikorskiej. – Pozna : Galeria Miejska Arsenał, 2011.
- Kull, K. (2000). Copy versus translate, meme versus sign: development of biological textuality / K. Kull. – European Journal for Semiotic Studies. – 12(1). – pp. 101–120.
- Oxford dictionaries online. (2012). – Access code: <http://https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/meme?q=meme>.
- Prosser B. Memetics – a growth industry in US military operations / B. Prosser. – Access code: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a507172.pdf>.
- Rushkoff D. Media Virus! Hidden Agendas in Popular Culture / Douglas Rushkoff. – New York : Ballantine Books, 1996. – 368 p.
- Tyler T. Memetics. Memes and the Science of Cultural Evolution / T. Tyler. – 2011.
- Wilkins, J. S. What's in a Meme? Reflections from the perspective of the history and philosophy of evolutionary biology / J. S. Wilkins // Journal of Memetics. – 1998. – Access code: <http://jom-emit.cfpm.org>.

27. Zolotukhin D. What is memetic warfare and how does it threaten democratic values / D. Zolotukhin // The crisis in Ukraine and information operations of the Russian Federation / Ed. by V. Ssazonov A. O. – Tartu, 2016.

28. Formyrovanye yazyka voyny v Rossyy: kak y kohda eto nachalos. – Access code: <http://informburo.dn.ua/cgibin/iburo/start.cgi/www.haaretz.co.il/opinions/www.kp.ru/online/%20http://thesame.tv/framevideo/start.cgi?info58=23046&page=3>.

29. Popfalushi D. Rol i klasyfikatsiya memiv u ramkakh rosiisko-ukrainskoi viiny / D. Popfalushi. – Accesscode: <http://iac.org.ua/rol-i-klasifikatsiya-memiv-u-ramkakh-rosiysko-ukrayinskoyi-viiny/>

Надійшла до редколегії 14.06.19

Lidia Smola, Dr. of Political Sc., Prof.

Igor Sikorsky National Polytechnic University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MEM AS A TOOL OF INFORMATION WAR

It is devoted to the problem of analyzing memes as a tool of information warfare. The article analyzes the history and origin of the study of memes as a phenomenon of information interaction and social technology. Memes can be interpreted as: image, idea, symbol, action, any cultural information copied by one person from another; the collective unconscious at the moment of acquiring verbal and visual form; specially created information message, which is distributed in the information space and is intended to form the necessary picture of the human world and make appropriate decisions. The meme influences the perception of reality and drives action. Different types, types of memes and their characteristics are considered. There is a diversity of spread of this phenomenon: global Internet memes, understandable to a wide range of people, and local memes that require specific awareness (gaming, hacking, scientific, professional). Emphasis is placed on the use of memes in contemporary armed conflicts. The information war, combined with the peculiarities of the modern information society, led to the use of new technologies to influence the mass consciousness, in particular, memetic weapons. The article analyzes memetic weapons as a technology of using memes for the distribution of beneficial information in the information space of the object of information confrontation. Particular attention was paid to the analysis of the perceptions of memes by ATO participants and volunteers. The urgency of the problem is determined by the need to analyze the impact of ideas reflected in Internet memes on the mass consciousness during the Russo-Ukrainian war. Within the framework of the Polish-Ukrainian project "Crisis Intervention – Support for NGOs in Ukraine Working with ATO Soldiers and Their Families", 20 flexible interviews were conducted.

The focus of the study may be to analyze the perception and functioning of political Internet memes on social media. Empirical studies of the influence of Internet memes on the structural components of the psyche of Internet users are also promising. The war in eastern Ukraine reaffirmed the paradigm shift of modern warfare, demonstrated the thoroughness of a thorough study of the phenomenon and the need to develop entirely new approaches to the realization of political and military goals.

Keywords: meme, idea, image, phenomenon, replicator, interactor, media virus, mind virus, communication, social consciousness, memetic warfare.

Лидия Смола, д-р полит. наук, проф.

НУ "Киевский политехнический университет имени Игоря Сикорского", Киев, Украина

МЕМ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНФОРМАЦИОННОЙ ВОЙНЫ

Посвящена проблеме мема как инструмента информационной войны. Проанализирована история возникновения и генезис исследования мема как феномена информационного взаимодействия и социальной технологии. Рассмотрены различные типы, виды мемов и их характеристики. Акцентировано на разнообразии распространения этого феномена: глобальные интернет-мемы, которые понятны широкому кругу людей, и локальные мемы, требующие специфической осведомленности (геймерские, хакерские, научные, профессиональные). Отмечено использование мемов в современных вооруженных конфликтах. Мемы рассматриваются как современные единицы коммуникации. Интернет-мем может выполнять функции перевода, представления, информации, а также эмоционального и контактного общения. Меметическое оружие – это технология использования мемов для распространения полезной информации в информационном пространстве объекта информационного противоборства. Целью статьи является анализ влияния идей, отраженных в интернет-мемах, на массовое сознание во время вооруженной русско-украинской войны.

Ключевые слова: мем, идея, образ, феномен, репликатор, интерактор, медиа-вирус, вирус разума, коммуникация, социальное сознание, меметическая война.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Series "Psychology". № 1(10), pp. 95-99 (2019)

УДК 159.9.01

DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1\(10\).24](https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1(10).24)

ISSN 1728-3817

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Publishing Center "Kyiv University", 2019

Олександр Ткаченко, канд. пед. наук, старш. наук. співроб.

Український фізико-математичний ліцей

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРОЦЕДУРА СЕМАНТИКО-СМИСЛОВОГО АНАЛІЗУ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ АКМЕОРІЄНТОВАНОЇ ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ

Представлена така експериментальна процедура семантико-смыслового аналізу наративів. 1. Семантичний аналіз – дозволяє визначити "семантичне поле" (СП), на основі якого формується відповідний "концентрований зміст" (КС). 2. Кореляційний аналіз – дозволяє визначити "загальне семантичне ядро" (ЗСЯ), коефіцієнти кореляції та "збіг" однакових слів. 3. Смысловий аналіз – передбачає створення "загального концентрованого змісту" (ЗКС) та "специфічного концентрованого змісту" (СКС), які використовуються у дослідженні та побудові моделей розвитку акмеорієнтованої зрілої особистості (АОЗО).

Ключові слова: наратив; зміст; акмеорієнтована зріла особистість (АОЗО); семантичний аналіз; кореляційний аналіз; смысловий аналіз; семантичне поле; концентрований зміст; загальне семантичне ядро; специфічне семантичне ядро; загальний концентрований зміст; специфічний концентрований зміст.

Постановка проблеми розвитку зрілої особистості розглядається у контексті її цілісно-цілеспрямованого представлення у вигляді узагальненої категорії справи життя (СЖ) і акмеорієнтованої зрілої особистості (АОЗО) як інтегративно-цілісне утворення, що обґрунтовано у роботах [5; 6]. Це утворення системно структурується на основі аксі-вектора вищих цінностей на дорефлексивному, рефлексивному і духовному рівнях

та акме-вектора за етапами акмеорієнтації, акмування та новоутворення як прагнення до досягнення Ідеалу (свого вищого призначення) – реалізації "справи життя". *Справа життя* визначається як необхідна здатність учиняти задля розвитку особистості – утворення й підтримки динамічної цілісності її суб'єктності (першопричинності) і відповідної інтегральної здібності само- і життєздійснення [5, с. 46].